

DATOS CATALOGRÁFICOS

Autoria	Desconeguda
Lloc de producció	
Lloc de procedència	
Títol/nom objete	Bol
Data	Segona meitat del segle XIII
Mesures	8,5 x 8,1 x 26 cm.
Materials/tècnica	Argila / Fet a torn/ Coccio oxidant
N.º Inventari	CB/85/1105
Ubicació en el museu	Planta primera, sala Verda i Manganés. Primera vitrina.

DESCRIPCIÓN

Base amb peu anul·lar, parets convexes, ala amb vora exvasada. Presenta una decoració de quatre pètals i quatre mans de Fàtima. En l'ala, traços inclinats en manganés.

La funció del bol va estar lligada al servei de taula com a fonts per a presentar i distribuir els aliments. Són peces similars a les escudelles però de majors dimensions.

El Llibre del Repartiment recull en la seua primera anotació, 9 de juliol de 1237, la donació de les alqueries de Paterna i Manises al noble aragonés Artal de Lluna. Paterna, a l'abril de 1238, es va entregar al monarca Jaume I. Diversos autors, a partir de documents i estudis arqueològics, han demostrat que va existir una tradició terrissera anterior a la conquesta de Jaume I. La donació d'ambdues alqueries al noble aragonés Artal de Lluna i la dispensa als terrissers de Paterna i Manises del pagament de totes les taxes amb la finalitat que prosseguiren amb el seu art, va ser determinant per al desenvolupament futur de la producció ceràmica.

La producció de recipients decorats en verd i manganés, manufacturats a Paterna, té el seu inici en un moment indeterminat del segle XIII, probablement amb una forqueta

cronològica centrada a mitjan segle, la qual cosa pot pressuposar una certa continuïtat o perduració després de la conquesta, tant de mà d'obra com de coneixements.

Les argiles utilitzades procedien del Pla de Quart, algunes de la quals se'ls van afegir diversos additius com calç o quars. La tonalitat de la pasta sol ser clara i sol presentar un esmalt que no enfosqueix prou, de manera que es mostra el color de l'argila. La temperatura de cocció va estar entorn dels 950o centígrads. El color verd s'obtenia a partir d'òxid de coure i el morat/marró o negre amb òxid de manganés

RELECTURA

Tema Relacionat

- Estereotip de gènere. Subjecte que desitja/objecte desitjat
- Gènere i cicle vital/matrimoni
- Gènere i sexualitat

Relectura

La mà ha sustentat en totes les cultures arcaïques una significació rellevant per a la comunicació no verbal. En solitari, col·locada en diverses parts del cos o acompanyada d'un ull, ha transmés els conceptes de força, saviesa, protecció, benedicció, fraternitat, etc.

Assimilada també al sentit simbòlic del número cinc, en el cas de la cultura islàmica es relaciona també amb els seus cinc pilars bàsics: testimoniatge de fe, ordre espiritual, almoïna, dejuni i peregrinació.

La representació icònica de la mà de Fàtima en la ceràmica és molt comuna als països de religió islàmica, com a símbol de protecció enfront de malalties, desgràcies i mals esperits. Encara que es desconeix la causa per la qual el motiu decoratiu s'ha relacionat amb Fàtima, la filla predilecta de Mahoma, s'entén que la referència al caràcter maternal i protector de Fàtima en les llegendes posteriors, justifiquen aquesta vinculació.

Una d'aquestes llegendes, de major pes al Magrib, conta que Fàtima preparava el sopar quan el marit, Ali, va arribar a casa acompanyat d'una bella concubina amb la qual passar la nit. Resignada i gelosa per la decisió del seu marit no es va adonar que tenia l'olla amb el caldo bullint i va començar a remoure'l amb la seua pròpia mà, sent incapaç de sentir un altre dolor, que no fóra el del seu cor. Ali es va adonar i es va abalçar sobre la seua dona per a evitar que continuara cremant-se. Va cuidar les ferides de Fàtima, però no va canviar d'idea respecte a la seua concubina. En arribar la nit, en veure que s'estaven besant, Fàtima va sentir un dolor insuportable i dels seus ulls van començar a brollar llàgrimes. En observar el gran dolor que li estava causant a la seua esposa, Ali va entendre que havia de dedicar tot el seu amor i afecte únicament a Fàtima..

L'acceptació submissa de Fàtima davant la infidelitat del marit, proposa l'abnegació i la paciència de la dona com a estratègia per a aconseguir la lleialtat sexual de l'espòs. És a partir de la renúncia als propis desitjos i del consentiment del deshonor sense alteració a penes perceptible, plors silenciosos i absència de dolor davant un accident domèstic provocat per l'alienació derivada de l'engany, quan s'aconsegueix la comprensió del marit per a la convivència igualitària. A més, acompanyant el missatge principal de la història, els paisatges i costums perpetuen la diferenciació de gènere. En aquest cas, la llegenda mostra el repartiment tradicional de rols amb el treball de la dona en la llar amb la preparació del sopar, enfront de l'ocupació de l'espai exterior per part de l'home.

La narració oral, unida en aquest cas a la iconografia, ha complit en les societats tradicionals un paper fonamental en la socialització de gènere, procés pel qual aprenem a pensar, sentir i comportar-nos com a homes i dones segons les normes, creences i valors que les diverses cultures dicten per a cada sexe. Dones i homes són socialitzats, per tant, de manera diferent, la qual cosa significa que la societat espera que es comporten d'una manera determinada en relació al sexe al qual pertanyen. En el nostre territori, les kharges, moaixakhes, casides, cantars, llegendes i rondalles han perpetuat el règim patriarcal masculí enfront del paper secundari de la dona en la vida de parella.

Nombrosos assajos i investigacions recents demostren els innombrables prejudicis socials dels contes tradicionals, creats en temps patriarcals indiscutits i que recreen el repartiment tradicional de tasques en la família, la bondat femenina associada a la feblesa, la intel·ligència femenina o la lletjor vinculada a la maldat o el poder de decisió per a modificar les pautes en mans del marit.

Declara no obstant això UNICEF que “per la seua importància com a material didàctic, els contes, haurien de mostrar a homes i dones com a éssers humans, amb qualitats i defectes, limitacions i potencialitats, sense privilegis d'un sexe sobre l'altre, perquè els xiquets i les xiquetes tenen dret a aprendre des de xicotets, que no és el sexe sinó el talent individual i l'interés personal, el que determina el seu model de vida”

Abunden hui les propostes pedagògiques que proposen les “relectures” dels contes tradicionals com a estratègia coeducativa per a possibilitar la percepció crítica dels nostres arrelats costums no igualitàries. Les editorials estan publicant “reescriptures” infantils amb títols tan suggeridors com “La Ventafocs que no volia menjar perdus” o “El príncep que va ser rescatat per la princesa”, sense oblidar la reconeguda col·lecció antiprinceses de l'editorial argentina Chirimbote. També aborden les noves masculinitats amb títols com “El papa que tenia 10 fills” entre centenars de propostes que amplien l'espectre de la igualtat de gènere al de la diversitat sexual com “Dues mamàs” (heterosexualitat) o “Les aventures de Tulipà”(transsexualitat).

BIBLIOGRAFÍA

LAMMENS, Henri. (1912) Fatima et les filles de Mahomet. Roma, Scripta pontificii instituti biblici.

PEDROSA, Jose Manuel (1999) MAN: peça del mes. Iconografia de la mà de Fàtima i les claus. Plat de ceràmica mudèjar del segle XIV. Madrid.

MANZANEDO LORENTE, Ernesto. (2010) La cerámica verde y manganeso de Paterna. Ajuntament de Paterna.

SILVA SANTA-CRUZ, Noelia. (2013) “La mano de Fátima”, Revista Digital de Iconografía Medieval, vol. V, núm. 10, pp. 17-25. Madrid. Universitat Complutense.

VENEGAS FRANCO, Paki; HERMOSA MELGAR, Ione. (2012) Lo que los cuentos cuentan: manual para implementar la equidad de género y la prevención de la violencia hacia las mujeres en educación primaria. Fundació SM: Mèxic.

Itinerarios
Museales en
Clave de Género

Página 4